

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA ŞİDDETİ ALGISI¹

Murat SAĞLAM²,

*Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
murat4081@hotmail.com*

ÖZ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “*Fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması*” (Polat, 2016: 15) olarak açıklanan “şiddet” kavramı, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanın içinde bulunduğu dünyayı anlama, anlamlandırma ve dış dünyayla etkileşim kurma çabalarından doğan yazıda, yazının şekillenmesiyle ortaya çıkan Geleneksel Medya’da, insanların iletişim ve bilgiyi şekillendirme ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz kalan Geleneksel Medya’nın yerini alan Yeni Medya’da da dönüşümler geçirek varlığını korumuş ve sürdürmüştür. İnsanlara bireysel olarak kullanıcı olma, bilgiye müdahale etme, iletişim süreçlerine doğrudan etki etme, günlük gelişmelere anlık olarak tepki gösterme imkânı sağlayan Yeni Medya teknolojilerinde “şiddet” kavramı, görsel şiddet, duygusal şiddet, psikolojik şiddet, ifşa ve linç gibi kavramlara dönüşmüş durumdadır. Kullanıcılar sosyal medya platformlarında inşa ettikleri açık profillerle anlık iletişim ve etkileşim kolaylığına ulaşırken kendilerini de açık hedef haline getirmektedirler. Sosyal medya platformlarında şiddet çoğu zaman bilinçli ve planlı bir şekilde uygulanırken bilinçsiz kullanıcılar tarafından farkında olunmadan da uygulanabilmektedir. Bu nedenle bireylerin sosyal medya uygulamalarını kullanırken hangi eylem ve söylemlerini şiddet kavramı kapsamına girip girmediğini bilmeleri, şiddetten korunabilmeleri için oldukça önemlidir. Şiddet türleri ile ilgili farkındalık kazanmak, şiddetin yaygınlaşmasının, siber zorbalığın ve şiddetin normalleşmesinin önüne geçecektir. Bu çalışmanın amacı, kendilerine sanal yaşamlar kuran Sosyal Medya kullanıcılarından lise çağındaki öğrencilerin şiddet ve sosyal medya şiddeti algılarını belirlemek ve öğrencilerde farkındalık oluşturacak çözüm önerileri geliştirmektir. Bu amaçla araştırmada yöntem olarak internet yoluyla nitel veri toplama araçlarından olan e-posta yoluyla görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılan veriler ortaöğretim öğrencilerinin şiddet algılarını belirlemek amacıyla analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Medya, Yeni Medya, Sosyal Medya, Şiddet, Sosyal Medya Şiddeti

SOCIAL MEDIA PERCEPTION OF VIOLENCE OF SECONDARY EDUCATION STUDENTS

ABSTRACT

By the World Health Organization (WHO), “The possibility of causing injury, death and psychological harm or the possibility of causing injury to someone who is exposed as a result of the application of physical force or power to another person in the form of a threat or reality” (Polat, 2016: 15), the concept of “violence” is as old as human history. In the article arising from the efforts of understanding and understanding the world in which people live and communicating with the outside world, the Conventional Media, which emerged with the shaping of the text, also in the New Media, which replaces the Conventional Media (Traditional Media), which is inadequate to respond to people’s communication and information shaping needs. It has preserved and has survived through transformations. The concept of “violence” has been transformed into concepts such as visual violence, emotional

¹Bu Çalışma 12, 13, 14 Nisan 2021 tarihlerinde İstanbul Aydın Üniversitesinde düzenlenen 3. Uluslararası İletişim ve Teknoloji Kongresi’nde özet bildiri olarak sunulan çalışmadan üretilmiştir.

²Doktor Öğretim Üyesi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Yeni Medya Bölümü, murat4081@hotmail.com, Orcid ID: 0000-0001-8036-7942.

violence, psychological violence, disclosure and lynching in New Media technologies, which enable people to be an individual user, to interfere with information, to directly affect communication processes, to react to daily developments instantly. While users reach the convenience of instant communication and interaction with the open profiles they have built on social media platforms, they also make themselves an open target. While violence is often applied on social media platforms in a conscious and planned manner, it can also be unconsciously applied by unconscious users. Therefore, when using social media applications, it is very important for individuals to know which actions and discourses are within the scope of the concept of violence in order to avoid violence. Gaining awareness of the types of violence will prevent the spread of violence, cyberbullying and normalization of violence. The aim of this study is to determine the perceptions of high school students who are social media users and who have established a virtual life for themselves regarding violence and social media violence and to develop solutions that will raise awareness among students. For this purpose, e-mail interview method, which is one of the qualitative data collection tools on the internet, was used as a method in the study. The obtained data were analyzed to determine the violence perceptions of middle school students.

Keywords: *Media, New Media, Social Media, Violence, Social Media Violence*

GİRİŞ

İnsan, dünya üzerindeki var olduğu ilk andan bugüne kadar barınma, korunma, yaşamını sürdürme, türünün devamını sağlama gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için kendi türünün diğer bireyleriyle bir arada yaşamıştır. Bu duruma bağlı olarak zorunlu bir şekilde iletişim kurma, etkileşimde bulunma, çevresini anlama/anlamlandırma ve kendini ifade edebilme yeteneklerini geliştirmiştir. Değişen zaman ve çağla birlikte iletişimi ve etkileşimi sağlayan araçlar da değişmiş; iletişimin önündeki zaman, mekân, sınırlar gibi zorluklar ortadan kalkmıştır. Özellikle internet çağıyla birlikte anlık ve sınırsız bir iletişim mümkün hale gelmiştir. Bu dönüşüm dilimizde yer alan çeşitli kavramların anlam ve biçim değiştirmesine neden olmuştur.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sayısız kanala sahip olan iletişim, kaynak ve hedefin bilgiyle olan etkileşimini çeşitlendirmiştir. Bu çeşitlilik teknolojinin getirilerinden olan geleneksel medya (*televizyon, dergi, gazete vb.*) ile başkalaşmıştır. Geleneksel medya anlayışı olarak bilinen Konvansiyonel medya çok kısa bir süre içerisinde yerini yeni medya kavramına bırakmaya başlamıştır. Bu durumun nedenlerinin başında insanların iletişim kanallarının tek yönlülüğüne tahammül edememesi gelmektedir. İnsanlar sürekli olarak yapılmakta olan bilgi aktarımına dahil olmak ve hatta müdahale etmek istemektedir. Bu nedenle geleneksel medyanın sahip olduğu tek yönlü iletişim modeli yerini hedefin de sürece dahil olduğu yeni medya modeline bırakmıştır (Bayrak, 2017: 33). Kullanıcılarına çok yönlü iletişim, zamandan ve sınırlardan bağımsız olarak etkileşim kurma, dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir kültüre sahip insanlarla arkadaşlık kurma olanağı tanıyan yeni medya modelinde bu açıklık tehlikeleri de beraberinde getirmektedir.

Bununla birlikte yeni medya insanları sanal âlemde düşüncelerini, hislerini, hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları şeyleri rahatça paylaşma konusunda motive etmektedir. Öte yandan söz konusu platformda bireyler halka açık bir profil oluşturmakta ve halka açık olan bu profil onların farklı türden saldırılara uğramaları hususunda oldukça uygun bir ortam hazırlamaktadır. Bu durum da kaçınılmaz olarak dijital şiddet olarak tanımlanan yeni bir şiddet türünü ortaya çıkarmaktadır (Cebecioğlu ve Altıparmak 2017:424).

Şiddet eylemi hiçbir toplumda kabul gören bir davranış değildir. Medyanın şiddeti bir reyting vasıtası olarak kullanması, üzerinde durulması gereken önemli bir meseledir. Medya bir taraftan saldırganlık usullerini öğretip, genel uyarılmışlık halini arttırırken, diğer taraftan da bireyleri şiddete karşı duyarsızlaştırarak, şiddeti olağan sayan, uyumsuz, suç eğilimli bireyler yetişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Pınar, 2006: 8). Medyanın genellikle üretmeden tüketmeyi empoze ettiği kirli mesajlarla toplumdaki tüm sosyo-ekonomik dengeleri bozmanın yanında, özellikle gençlerin zihinlerini zehirleyerek onların sosyalleşmelerini engellemektedir. Bu olumsuz mesajların tesiriyle beden ve ruh sağlığı bozulan, savunmasız konumdaki çocuklar doğal olarak şiddete itilmektedir (Kayhan, 2015:63).

Çocuklar ve ergenler arasında dalga geçme, taciz etme, taklit etme, şiddet uygulama, tehdit etme, dışarıda bırakma gibi teknolojik araçlar aracılığıyla değil birebir yüz yüze psikolojik zararın yanı sıra fiziksel zararın da görüldüğü akran zorbalığı olarak adlandırılan şiddet biçiminden söz edilmektedir. Siber zorbalık davranış şekillerine örnek olarak uygunsuz özellikle cinsel içerikli görüntülerini çekip bunları internet ortamında yaymak, kişiyi küçük düşürücü eylemlerde bulunmak, başkası gibi davranmak, tehdit etmek gibi birçok davranış şeklini içermektedir (Özmen, 2018:959).

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya şiddeti kavramına yönelik yapılan literatür araştırmalarında daha çok, çocukların ve öğrencilerin şiddete nasıl yönlendirildikleri, medyada yer alan şiddet kültürünün çocuklar üzerinde nasıl etkiler bıraktığı incelenmiştir.

Sosyal medya platformlarının esnek yapısı bireye özgür bir söylem olanağı sunmaktadır. Bu durum sosyal medya hesabına sahip olan her birey için geçerlidir. Bu özgürlük imkânı zaman zaman başka bireylerin özgürlük sınırlarını tehdit etme noktasına gelmektedir. Bu noktada özellikle kimlik, kişilik arayışında olan genç bireylerin hangi söylem ve eylemlerinin sosyal medya şiddeti kapsamına gireceğini bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya şiddeti algılarını ölçmeyi hedefleyen bu araştırmada öncelikle “şiddet” ve “sosyal medya şiddeti” kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

ŞİDDET KAVRAMI

Şiddet denildiğinde akla gelen ilk şey “fiziksel güç kullanımı” olsa da kavram yapısı gereği çok geniş sınırları olan bir tanımlama gerektirmektedir. Başkalarına fiziksel olarak zarar verme, hak ihlali, zorla alıkoyma, cinsel istismar, zorbalık, taciz, sözlü saldırılar, psikolojik baskı, mobbing gibi eylemleri şiddet kavramı altına toplamak mümkündür. Kavrama yönelik büyük yanılgılardan biri de şiddetin sadece başkalarına yönelik olduğudur. Bireyin kendisine yönelik zarar veren eylemleri de şiddet kavramı altında incelenebilir. Tahriş, yaralama, psikolojik baskılar, benliğine yönelik nefret söylemleri bireyin kendisine yönelik olarak gerçekleştirdiği şiddet örnekleridir. İnsanın kendisine yönelik uyguladığı en belirgin şiddet türü ise intihardır (Kurşun, 2016: 7). “Şiddet” terimi Latince Violentia’dan gelir. Sözcük, etimolojik olarak Arapça’dan dilimize geçmiş bir sözcüktür. Sertlik, kaba ve katı davranış, kaba güç kullanımı ve saldırganlık anlamındadır (Kurşun, 2016: 7). Günlük dilde şiddet ve saldırganlık genelde birbirlerinin yerine kullanılmakla birlikte şiddet, kin, nefret, öfke gibi duygulara dayanan nitelikli ve daha fazla zarar verici bir saldırganlık hali iken saldırganlık ise şiddeti kapsayan daha geniş anlamlı üst bir kavramdır (Işiker, 2011: 8). Genel olarak şiddet kavramı literatürde, “*kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükûnet ve huzura son vermek; birbirinin hakkını çiğnemek, hurpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı aşırı davranışlarda bulunmak ve aşırı derecede öfke ifade eden davranışlar olarak*” tanımlanmıştır (Erten ve Ardalı, 1996: 143).

İnsanın doğasında var olan içgüdüsel olarak gelişen şiddet kavramı, bu yönüyle pek çok farklı disiplin alanlarını ilgilendiren bir kavramdır. Çünkü bu kavram farklı yer ve zamanlarda biçimsel değişimler geçirerek ortaya çıkabilmektedir. Korunma, hayatta kalma gibi dürtüsel nedenlerle anlık bir refleks olarak gerçekleşebildiği gibi; kavramsal tanım doğasına uygun olarak planlı ve programlı bir şekilde de uygulanabilmektedir. Karışık, katmanlı ve çok yönlü bir yapıya sahip olan bu kavramın arka planında çok farklı nedenler yatabilmektedir.

Örneklere bakacak olursak aile içinde kontrolün ve denetimin sürekli bir şekilde şiddet yoluyla sağlandığına şahit olan bir çocuğun, akran ilişkilerinde ve sosyal yaşamında karşılaştığı herhangi bir problemin çözümü için şiddet yoluna başvurması muhtemeldir. Ekonomik yetersizlikler yaşayan bir bireyin ihtiyaçlarını, isteklerini karşılayabilmek için şiddeti tercih etmesi mümkündür. Kendisini geliştirmemiş, kültür ve eğitim konusunda yeterli donanıma sahip olmayan bireylerin günlük yaşamlarındaki problemlerini şiddet yoluyla çözüme kavuşturmaya çalışmaları da beklenen bir durum olmaktadır. Bu örneklerden de görüldüğü üzere şiddet, çeşitli nedenlerle ve çeşitli amaçlarla ortaya çıkmaktadır. Bu katmanlı yapının araştırmamızı ilgilendiren bölümünü anlayabilmek için şiddetin, sosyal medya platformlarındaki biçimsel yapısını ve içeriğini; yani “sosyal medya şiddeti” kavramının da incelenmesi gerekmektedir.

SOSYAL MEDYA VE ŞİDDET

Sosyal medya, Web 2,0 araçlarını temel alarak kullanıcılarına bilgiyi üretme, yorumlama ve yeniden dolaşıma sokma olanağı sağlayan, anlık ve sınırsız tepkilere izin veren, çift yönlü ve interaktif bir medya sistemidir (Boyd ve Ellison, 2007: 211). Bu kavram Çoğunlukla Twitter, Facebook, Instagram, Tiktok, Youtube, Twitch vb. platformları akıllara getirir. Erkul (2009: 3)’a göre sosyal medya uygulamalarında içeriği tamamen bireyler belirler ve bireyler birbirleri ile sürekli bu uygulamalar üzerinden etkileşim halindedir. Kısacası zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın paylaşımın, etkileşimin ve tartışmanın esas olduğu bir iletişim şeklidir.

Sosyal medya, aynı zamanda kullanıcıların benzer ilgi alanlarına sahip kişileri tanınmasına ve kendileri gibi düşünen diğer insanlarla bağlantı kurmasına olanak tanır (Boyd ve Ellison, 2007: 210-214). Bu platformların kullanıcılarına sunduğu zamansal ve mekânsal sınırlardan kurtulma, anlık tepkiler verme, denetimsiz söz söyleme

ve anonimlik gibi deneyimler kullanıcıları cezbediği kadar, birer açık profil olarak onları hedef haline getirmektedir. Sosyal medya platformları yapısı itibariyle bireysel kullanıcılarını katılımcı olma, içerik üretme, bilgi akışına aktif katılım, bilgiyi yeniden yorumlama ve dolaşıma sokma gibi konularda cesaretlendirmektedir. Kullanıcılar gerçek yaşamlarında olduğu gibi bu platformlarda da belirli bir profile sahip olurlar. Oluşturdukları bu hesaplar yoluyla gerçek yaşamda yapmaya imkân bulamadıkları ya da cesaret edemedikleri şeyleri gerçekleştirebilirler. Anında tepki, karşılıklı konuşma ve içerik üretip yaymanın basitliği kullanıcıların katılım oranlarını arttırırken dolaşıma sokulan gerçekliklerin denetime tabii tutulmaması çeşitli tehlikeleri de doğurmaktadır. Özellikle gelişen mikrobloglardaki linç ve ifşa kültürüne maruz kalan kullanıcıları intihara sevk edebilmektedir. Sosyal medya platformlarının bu yapısı sosyal medya şiddetinin yaygınlaşmasına, sıradanlaşmasına neden olmaktadır.

Günlük yaşamımızda var olan ve varlığını insanın varlığıyla devam ettiren şiddet; sosyal medya platformlarının açıklığı, esnekliği ve sınırsızlığından faydalanarak biçim ve içerik boyutuyla bir dönüşüm yaşayıp karşımıza sosyal medya şiddeti olarak çıkmaktadır. Sosyal medya araçlarında kullanıcıların çoğu mahremiyet sınırlarını kaldıran tarzda içerik oluşturduğu ve kişisel bilgilerini paylaştıkları için birbirlerinin özel alanlarına müdahale edebilir konuma gelmektedirler. Bu müdahale, birçok etik dışı davranışın kaynağını meydana getirmektedir (Mavnacıoğlu, 2009:64).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin sosyal medya şiddetine yönelik algılarını tespit etmek, araştırmaya katılan öğrencilerde sosyal medya şiddetine ilişkin farkındalık oluşturmaktır. Araştırma, Konya ilinin Kadınhanı ilçesinde ortaöğretim düzeyindeki iki okulunda 16 öğrencinin (8 kadın 8 erkek) şiddet, sosyal medya ve sosyal medya şiddeti kavramlarını nasıl algıladıklarına dair bir fikir vermeyi amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın Covid-19 pandemisi döneminde yapılmış olması nedeniyle tedbirlere uymak ve insan sağlığını tehlikeye atmamak için araştırmada yöntem olarak internet yoluyla nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan e-posta yoluyla görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

E- posta yoluyla yapılan görüşmeler, dönemin hassasiyetine uygun olarak araştırmacıya zaman, maliyet, pratiklik ve verimlilik açısından da kolaylık sağlamaktadır.

Covid-19 pandemisi nedeniyle dönem hassasiyeti, zaman, maliyet ve pratiklik gibi nedenlerin yanında; katılımcıların sosyal medya şiddeti mağduru ya da sosyal medya şiddeti uygulayıcısı olma durumlarının ne kadar farkında olduklarını tespit edebilmek, e-posta yoluyla görüşme yönteminde daha derin ve çok sayıda soru sorma olanağı sağladığı için tercih edilmiş ve katılımcılara aşağıdaki sorular sorulmuştur;

1- *İnternet erişiminiz var mı, varsa hangi yöntemle bağlantıyorsunuz? Yani:*

- a. Evinizde wifi var mı?
- b. Cep telefonunuzdan mı bağlantıyorsunuz?

2-Sosyal medya uygulamalarından hangisini ya da hangilerini aktif bir şekilde kullanıyorsunuz?

- a) Facebook
- b) Twitter
- c) Instagram
- d) TikTok
- e) Diğer (belirtiniz)

3-Bir günde ortalama kaç saatinizi internette geçiriyorsunuz?

4-Sosyal medya uygulamalarını hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?

5-Sosyal medya kavramı sizce neyi ifade ediyor?

6-Sosyal medya şiddetine maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

- Istemediğiniz mesajlar alıyor musunuz?*
- Kişisel bilgi ya da fotoğraflarınız izniniz olmadan kullanıldı mı?

7-Gönderilerinize gelen olumsuz yorumlara ya da paylaşımlara nasıl tepkiler veriyorsunuz?

8-Arkadaş listenizdeki bir kullanıcının istemediğiniz halde size ısrarla mesaj göndermesi sizce şiddet midir? Neden?

9-Sosyal medya hesaplarınızdan arkadaşlarınızı küçük düşürecek paylaşımlar yapıyor musunuz? Sizle ilgili böyle bir paylaşım yapıldı mı?

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Konya ili Kadınhanı ilçesinde Ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi tercih edilerek 16 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. 8 kız ve 8 erkek öğrenciye e-posta yöntemiyle sorular sorulmuştur.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın Konya ilinin Kadınhanı ilçesinde, 16 öğrenci üzerinden ve yalnızca e-posta yoluyla görüşme yöntemiyle yapılmış olması, elde edilecek verilerin katılımcıların verecekleri cevaplarla sınırlı olması, şiddet, sosyal medya ve sosyal medya şiddeti kavramlarına odaklanılması araştırmanın sınırlılıkları olarak kabul edilebilir.

KATILIMCILARIN KULLANDIKLARI SOSYAL MEDYA UYGULAMALARI

Katılımcıların aktif bir şekilde hangi sosyal medya uygulamalarını kullandıklarını tespit etmek için sorulan soruya verdikleri cevaplara göre aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 1: Katılımcılar Tarafından Kullanılan Sosyal Medya Uygulamaları

Uygulama	Erkek kişi sayısı	Kız kişi sayısı
Facebook	3	-
Instagram	7	7
Twitter	1	-
Tik Tok	5	3
Diğer	-	-

TEMA VE ALT TEMALAR

Kavramlar, bireylerin içinde buldukları toplumu, dünyayı nasıl yorumladıklarının belirgin göstergelerinden biridir. Bir konu ya da durumu ifade etmek için kullanılan kavramlar, kavramların hangi amaçlarla kullanıldığı, bireyin o konu ya da durumu hangi boyutta ve nasıl algıladığına işaret eder. Bu nedenle kavramsal boyut temasında ortaöğretim düzeyindeki katılımcı öğrencilerin “sosyal medya, şiddet ve sosyal medya şiddeti” kavramlarına ilişkin görüşleri ana tema ve alt temalar olarak sunulmuştur.

Tablo 2: Araştırma Sonucu Elde Edilen Ana Tema ve Alt Temalar

Temalar	Alt Temalar
Sosyal Medyada Şiddet Algısı	İlgi Merkezi Olma, Yönlendirme, Yüksek/Düşük Özgüven, Mutlu/Mutsuz Olma, Sinirlenme, Zarar Verme, İntikam Alma Duygusu
Güvenlik	Kurbanı rencide etme, hesap bilgilerinin çalma, çalınan hesap bilgileriyle diğer arkadaşlarını rahatsız etme.
Akran Mağduriyeti	Üzülme, Kızma, Korkma, Acıma, Sinirlenme, Küçümsenme, Sosyal Medyada Dalga Konusu Olma, Dışlanma.

Tablo 2’de açıkça görüldüğü üzere üç ana temaya ulaşılmış ve ulaşılan temalara ilişkin alt temalar açıkça ortaya konulmuştur. Çalışmada öne çıkan iki tema “güvenlik ve akran mağduriyeti” üzerinde çok fazla görüş bildirmişlerdir. Bu temalarla ortaya çıkan olumlu/olumsuz etkileşimin sosyal medya şiddetini ortaya çıkardığı ortaya konulmuştur.

BULGULAR

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya şiddeti algıları e-posta görüşmesinde sorulmuş ve katılımcılardan gelen cevaplar kayıt altına alınmıştır. Görüşmede katılımcıların cinsiyetlerine göre kodlandıkları isimler ve sosyal medyada geçirdikleri ortalama süreler tablo 3’te ayrıntılı gösterilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Günlük Sosyal Medya Uygulamalarında Geçirdikleri Ortalama Süreler

Erkek Katılımcılar	Ortalama Süre	Kız Katılımcılar	Ortalama Süre
Kadınhanlı	2 saat	Simay	7 saat
Eren	7-8 saat	Papatya	7-8 saat
Türkiye	4-5 saat	Uyumsuz	2 saat
Tintin	2,5 saat	Su	2 saat
Efsane	2-3 saat	Devrim	4-5 saat
Siyah	1 saat	Cimbom	3-4 saat
Dragon	12 saat	Piyam	3 saat
Kara	2-3 Saat	Çiçek	4-6 saat

SOSYAL MEDYA ŞİDDETİ ALGISI TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Bu temaya ait alt temalar ilgi merkezi olma, beğenilme, yönetme, yönlendirme, yüksek/düşük özgüven, mutlu/mutsuz olma, sinirlenme, zarar verme, intikam alma duygusu şeklinde gerçekleşmiştir. Yapılan araştırmalar ergen gelişimi ve refahı için akran etkileşimleri, arkadaşlıklar ve statünün derin etkilerini belgelemiştir (örneğin, Choukas-Bradley ve Prinstein, 2014; Rubin, Bukowski and Bowker, 2015). Çocuklara kıyasla ergenler, akranlarıyla önemli ölçüde daha fazla zaman geçirir. Daha fazla akran temelli strese maruz kalır ve akran stresine karşı artan duygusal tepki sergiler (Rudolph, 2014).

Yapılan araştırmalarda sosyal medya şiddeti: Şiddet içeren web materyalleri, video oyunları, film klipleri ve müzik videoları şeklinde sayılabilir (Anderson, Berkowitz, Donnerstein, Huesmann, Johnson, Linz, D. and Wartella, 2003: 93) şeklinde tanımlanırken, Avcı (2011:3)’ya göre şiddet davranışı, çocukların televizyonda, internette, video oyunlarında, müzik kliplerinde izledikleri modeller tarafından pekiştirilmektedir. Şiddet içerikli filmlere, video oyunlarına ve müziğe maruz kalmak, gençlerde saldırgan ve şiddet davranışlarını artıran önemli bir değişken olarak görülmektedir. Yumruksuz (2017: 91) araştırmasında eski çağlarda dramatik ya da yüz yüze yapılan savaş içerikli oyunlarda ve yarışmalarda şiddet mevcut olduğunu, kitlesel medyanın ortaya çıkmasıyla birlikte eklektik, kontrollü ve editoryal bir denetim altında spor, sinema ve TV endüstrisinin ürünü olarak estetize edilmiş şiddet öğelerine yer verilmeye başlandığını belirtmektedir. Bu konuda Palabıyıkoglu (1997: 124) te çalışmasında bazen medyadaki şiddet görüntülerinin; izleyicinin kendisini kahramanla özdeşleştirerek şiddet eğilimini tatmin ettiği ve bundan dolayı medyanın şiddeti azaltıcı bir rol oynadığı iddia edilse de araştırmalar; medyanın daha çok şiddeti tetikleyici ve öğretici bir işlev gördüğünü ortaya koymakta olduğunu ifade etmektedir. Sosyal medya şiddetinin önemli bir boyutu, şiddetin akıllı cihazlar aracılığıyla sosyal medya profillerinin arkasına saklanarak gerçekleşiyor olmasıdır.

Dijital şiddeti diğer şiddet türlerinden farklı kılan bir diğer husus da suça elektronik aletlerin karışıyor olmasıdır. Bu bağlamda bireyin elektronik ortamda sürekli bir takibi ve rahatsız edilmesi söz konusudur. Birey istemediği bir iletişime maruz bırakılmakta, yüzlerce istenmeyen mail almakta, bilgisayarına virüs bulaştırılmakta, istenmeyen uygunsuz yazılı mesajlar veya cinsel içerikli resim veya mesajların sanal ortamda paylaşılarak bireyin dijital bir alet aracılığıyla tehdit veya şantaj edilmesi söz konusu olmaktadır (Chrisholm, 2006: 81 ve Cebecioğlu ve Altıparmak, 2017: 424).

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal medya şiddet algısının nedenleri olarak sosyal medya uygulamalarında bütün ilgiyi kendinde toplama, diğer kullanıcılar ve akranlar tarafından beğenilme, onları yönetme ve yönlendirme, yüksek/düşük özgüven sağlama, okulda veya diğer ortamlarda birilerine sinirlenme, kıskanma ve zarar verme anlamında diğer bireyleri küçük düşürücü paylaşımda bulunma ihtiyacı hissetmektedirler.

Bu konuda katılımcılara sosyal medyada şiddet algısından ne anladıklarını bu kavramı nasıl yorumladıklarını belirlemek amacıyla; “*Sosyal medya kavramı sizce ne ifade ediyor?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılardan Simay rumuzlu öğrenci, “*sevdiğim insanlarla iletişime geçmek ve güncel bilgilerden haberdar olmak için kullandığım bir araç, ancak çok fazla güvenlik sıkıntısı var, bu da mağduriyetlere neden oluyor*”. Katılımcıya ne gibi sıkıntılar yaşadıkları sorulmuş ve bu konuda başına gelen sıkıntıları kısaca şu şekilde ifade etmiştir. Simay “*mesela önceki instagram hesabım hacklendi, yani çalındı. Çalınan hesapta ilk başta arkadaşlarımla ben konuşuyordum gibi konuşulmuş, daha önceki yazışmalarımı okumuş, bazılarını diğer sosyal medya uygulamalarında paylaşılmış, mesela “Simay, Ahmet’ten hoşlanıyormuş gibi ekran alıntılarını paylaşılmış” Tabi bu durum sınıf arkadaşları arasında dalga konusu oldu, kendimi hem Ahmet’e karşı hem de diğer arkadaşlarıma karşı kötü hissettim yani*”. Aynı soru erkek katılımcılara da yöneltilmiştir. Erkek katılımcılardan Kadınhanlı rumuzlu öğrenci bu soruya: “*İnsanların bir araya gelip paylaşım yaptığı bir ağ sistemidir. Eğlenceli vakit geçirmeye yarar. Ancak tehlikeli tarafları da vardır.*” cevabını vermiştir. Bu cevap üzerine katılımcıya ne gibi tehlikeler barındırdığı, başına gelen bir olay olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcı öğrenci yaşadığı problemi *instagram kullanırken başına geldi. Hesabımdaki her şeyi kopyalamışlar. Benim hesabıma gibi arkadaşlarıma yeniden takip isteği göndermişler. Daha sonra arkadaşlarıma, faturalı telefon varsa hediye çeki veriyorum gönderdiğim linke tıkla kayıt yap, demişler. Bu yolla insanların bilgilerini çalıyorlarmış. Bir de bazı arkadaşlarımdan borç para istemişler, şeklinde anlatmıştır. Siyah rumuzlu öğrenci ise sosyal medya kavramını; “*Doğru kullanılırsa yararlı olabileceksen, yanlış kullanımında bataklığa sürükleyebilecek uygulamalardır.*” diyerek tanımlamıştır. Bu cevap üzerine katılımcı öğrenciye yanlış kullanım ile ilgili yaşadığı bir problem olup olmadığı sorulmuştur. Öğrenci kendi okulundan yaşanan bir olayı kısaca şu şekilde anlatmıştır; *bir arkadaşımız sürekli iddia oynuyordu. Bir süre sonra facebook/instagram sayfası üzerinden yasa dışı bahis oynatan, para karşılığı kupon satan hesaplardan iddia oynamaya başladı. Hesaplar dolandırıcı oldukları için tahminleri tutsa da parasını alamıyordu, parasını istediği zamanda aşığılama, bağırma gibi yıldırma politikaları güdüyorlardı.**

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında öğrencilerin zarar görme, sinirlenme, mutsuz olma, yönlendirilme gibi temalar etrafında sosyal medya şiddetine maruz kaldıkları ya da sosyal medya şiddetine tanıklık ettikleri görülmektedir.

GÜVENLİK TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Bu temaya ait alt temalar, kurbanı rencide etme, hesap bilgilerini çalma, çalınan hesap bilgileriyle diğer arkadaşlarını rahatsız etme ve zarar verme şeklinde gerçekleşmiştir. Sosyal medya platformlarının çok yönlü olması, anlık ve sınırsız etkileşime izin vermesi ve görünürlüğü gerçek yaşamdan çok daha geniş alanda ve çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, bireylerin güvenlik anlamında çok daha büyük bir tehdit altında olduklarını göstermiştir. Bu platformlarda kurbanın cevap hakkını kullanma ve etkili olma ihtimali de gerçek yaşamdakinden daha düşüktür. Farklı zaman dilimlerinde, farklı mekânlarda, farklı kullanıcıların verdikleri, verecekleri tepkilere cevap vermek, gerçekleri ifade etmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenlerle sosyal medya platformlarındaki kasıtlı saldırıların çok daha yıkıcı sonuçlar doğurabileceği bilinmektedir.

Sosyal ağlarla ilgili güvenlik problemlerini, kimlik hırsızlığı, hesap kopyalama, sahte ürün satma, kötü amaçlı yazılımlar, istenmeyen e-postalar başlıkları çerçevesinde incelemek mümkündür. Özellikle genç kullanıcılar için hesap kopyalama, kötü amaçlı yazılımlar ve sahte ürün satışı tehlikeleri çok daha belirgin güvenlik sorunları arasındadır. Sosyal ağların güvenlik sorunları ile ilgili yapılan çalışmalarda, kullanıcıların çeşitli tedirginlikler yaşamalarına rağmen kişisel bilgilerini, konum bilgilerini, hayatı ile ilgili önemli tarihleri, meslek bilgilerini paylaştıkları görülmüştür. Varol ve Aydın (2010)’ın 1004 katılımcı ile sosyal ağlar üzerine yaptıkları çalışmada bilgi ve veri paylaşımı güvenliği konusunda kullanıcıların sosyal ağlarda kişisel bilgilerini güvende görmedikleri ancak çoğunlukla kişisel bilgilerini doğru verdikleri sonucu elde edilmiştir. Yine araştırmada sosyal ağ kullanıcılarının kişisel fotoğraflarını, videolarını ve kişisel bilgilerini bu ağlarda paylaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek kullanıcılarla kıyaslandığında kadınların daha fazla bu paylaşımları yaptığı görülmüştür (Yıldırım ve Varol, 2013: 3).

Araştırmaya katılan öğrencilerin hesap bilgilerinin ele geçirilmesi, kişisel bilgilerinin paylaşılması, ele geçirilen hesaplardan arkadaşlarının rahatsız edilmesi, zarar görme gibi nedenlerle güvenlik kaygıları yaşadıkları

görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin bu alanda yaşadıkları sorunları tespit etmek adına onlara; “İstemediğiniz mesajlar alıyor musunuz? Kişisel bilgi ya da fotoğraflarınız izniniz olmadan kullanıldı mı?” soruları yöneltilmiştir. Erkek katılımcılardan Efsane rumuzlu öğrenci, “*bazen argo sözcükler içeren mesajlar alıyorum*” cevabını vermiştir. Katılımcıya “bu durumda ne yapıyorsun” sorusu yöneltilmiş; katılımcı öğrenci “*mesajı gönderen kişiyi engelliyorum,*” cevabını vermiştir. Aynı soruya uyumsuz rumuzlu katılımcı “*argo sözcükler ve cinsellik içeren mesajlar alıyorum*” cevabını vermiştir. Katılımcıya “bu durumda ne yapıyorsunuz” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcı, “*argo sözcükler içeren mesajları göndereni öncelikle nazik bir dille uyarıyorum. Devam ederse engelliyorum. Cinsellik içeren mesajları gönderen hesapları anında spamlayıp engelliyorum,*” şeklinde açıklamıştır. Devrim rumuzlu katılımcı yaşadığı bir problemi kısaca, “*fotoğraflarım değil ama mesajlarım iznim olmadan kullanıldı. Instagram uygulamasını aktif bir şekilde kullanıyorum. Hesabımdan sosyal medya fenomenlerini takip ediyorum. Sevdiğim fenomenlere ve youtubelere mesajlar atıyorum. Instagram hesabım çalındığında bu mesajlarım dalga geçilerek paylaşılmıştı. Kendimi küçük düşmüş hissettim,*” diyerek açıklamıştır. Kara rumuzlu öğrenci ise güvenlik temasına ilişkin olarak fake hesaplarla ilgili endişe yaşadığını belirterek şu ifadeleri kullanmıştır: “*Bazen kullandığım sosyal medya hesaplarına tanımadığım kişilerden, profil fotoğrafı olmayan ya da film karakterlerinin fotoğraflarını kullanan hesaplardan mesajlar alıyorum. Bu hesapları kimlerin kullandığını, hangi amaçla kullandığını, kullanan kişinin yaşını, cinsiyetini bilmediğim için korkuyorum*”. Türkiye rumuzlu katılımcı ise güvenlikle ilgili kaygılarını şu ifadelerle dile getirmiştir: “*Ben daha çok spam mesajlardan korkuyorum. Bu tarz mesajlarda genelde tıklandığında bilgisayara, telefona virüs bulaştıran linkler var. Bu yolla kişisel bilgilerimin ele geçirilip kötü amaçlı kişiler tarafından kullanılmasından korkuyorum.*”

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre ortaöğretim öğrencilerinde sosyal medya ile ilgili güvenlik endişelerinin daha çok sosyal medya hesaplarının çalınması, bu hesaplardan kendilerinin ve arkadaşlarının zarar görmesi, kişisel bilgilerinin ele geçirilmesi çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

AKRAN MAĞDURİYETİ TEMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Mağduriyet kavramı akıllara kişinin ilgisi, isteği, rızası olmadan maruz kaldığı; yaşamını olumsuz yönde etkileyen olay ve durumları akıllara getirmektedir. Akran mağduriyeti ise daha çok okullarda zayıf konumda olan öğrencilerin yaşadığı olumsuz durumları hatırlatmaktadır. Akran mağduriyetinin temelinde zorbalık kavramı vardır. Yapılan çalışmalarda zorbalık kavramı: bir birey veya grup tarafından, kendisini koruyamayacak durumda olan kişiye karşı yapılan, fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve süreklilik arz eden bir şiddet türüdür (Açıkgöz, 2017: 36). Zorbalık, zorbanın kurbanına istemli bir biçimde fiziksel veya psikolojik acı vermesi ile sonuçlanan saldırganca davranışların bir alt kümesidir; kışkırtılmış olması gerekmez, tekrarlanır, zorbanın kurbandan daha güçlü olması ya da kendini daha güçlü algılaması söz konusu (Açıkgöz, 2017:37) olabilir. Akran zorbalığı, okullarda bugün düşük düzeyde şiddetin en yaygın biçimidir ve kontrol altına alınmadığı sürece daha ciddi şiddet biçiminde kendini göstermesi kaçınılmazdır. Geçmişte, çocukların gelişimlerinin bir parçası gibi düşünülen zorbalık davranışlarının bugün okulun öğrenme çevresi üzerinde çok derin ve yaygın olumsuz bir etkisi olduğuna dair kanıtlar giderek artmaktadır. Okulda dalga geçilme, tartaklanma, tehdit edilme, dışlanma korkusu öğrencilerin öğrenme yeteneklerini olumsuz etkilemektedir (Genç, 2007:10). Günümüzde ise geleneksel akran zorbalığının yeni bir yüzü vardır. Akran zorbalığı artık siber zorbalık biçiminde de görülebilmektedir. Siber zorbalık fiziksel ortamda gerçekleştirilen zorbalık türlerine benzemektedir. Temel fark internet veya cep telefonu gibi sanal iletişimin gerçekleştirildiği bilgi ve iletişim teknolojilerinin aracı olarak kullanılmasıdır (Baker-Erdur ve Kavşut, 2007:33). Siber zorbalıkta saldırgan ile kurban arasında kişisel bir temas bulunmamasına rağmen, saldırıya uğrayan kişi psikolojik zarar görmektedir. Zorbalığa maruz kalan gençlerde depresyon, düşük benlik saygısı, korku, üzüntü, hayal kırıklığı, utanç vb. gibi duygular yoğun olarak görülmektedir (Baker ve Kavşut, 2007:33).

Akran zorbalığın türlerinden biri olan ilişkisel zorbalık akran zorbalığı türleri arasında anlaşılması ve tespit edilmesi en zor olanıdır. Planlı ve sistematik bir şekilde mağdurun benliğini zayıflatma amacı taşır. Bu tür zorbalık eylemlerinden en sık karşılaşılana öğrenciyi gruptan dışlamak ve yalnız bırakmaktır (Açıkgöz, 2017:38). Bu tanım çerçevesinde bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin ilişkisel zorbalık alanında bir siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilere, sosyal medya şiddeti kavramı altında kendisine yer bulan siber zorbalık algılarını belirlemek amacıyla “*sosyal medya hesaplarınızdan arkadaşlarınızı küçük düşürecek paylaşımlar yapıyor musunuz? Sizle ilgili böyle bir paylaşım yapıldı mı?*” sorusu yöneltilmiştir. Tintin rumuzlu katılımcı, *instagram hesabımdan yakın arkadaşına şaka yapmak için onunla dalga geçtiğim paylaşımlar oldu. Bunları yaparken onun*

kendisini kötü hissedeceğini düşünmedim, cevabını vermiştir. Aynı soruya Piyam rumuzlu öğrenci, filmlerden ya da animasyonlardan komik olduğunu düşündüğüm sahneleri paylaşarak arkadaşlarını etiketleyerek burada bizi gördüm sanki gibi paylaşımlar yapıyorum. Bu paylaşımları yaparken arkadaşlarımdan rencide olacağını, küçük düşeceğini düşünmedim. Aynı şeyleri onlar da bana yapıyor. Eğlenme amacıyla yapıyoruz, cevabını vermiştir. Aynı soruya Dragon rumuzlu öğrenci, özellikle pandemi döneminde günümün büyük bir kısmını ortalama on saatimi internette geçiriyorum. Instagram ve tiktok hesaplarımı yoğun bir şekilde kullanıyorum. Okul arkadaşlarımdan argo sözcükler içeren mesajlar aldığım zamanlar oluyor. Beni küçük düşüren bir paylaşım yapılmadı ama argo sözcükler içeren mesajlar beni rahatsız ediyor, cevabını vermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında bilinçli ve bilinçsiz bir şekilde akran zorbalığına ve bu zorbalığın yeni yüzü olan siber zorbalığa maruz kaldıkları ve siber zorbalık uyguladıkları görülmüştür.

SONUÇ

Araştırma sonucunda elde edilen verilere ve internet erişimi teması altında incelenen ilk bulgulara göre, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin özellikle Covid-19 pandemisi nedeniyle internet erişimlerinin arttığı, wifi kullanımının yaygınlaştığı, öğrencilerin günün büyük bir bölümünü internette geçirdikleri ve sosyal medya uygulamalarını aktif bir şekilde kullandıkları görülmüştür.

Katılımcıların sosyal medya uygulamalarını çoğunlukla zaman geçirmek, eğlenmek, video izlemek, arkadaşlarından haberdar olmak gibi amaçlarla kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu amaçların yanı sıra gelişmeleri takip etmek, gündemden haberdar olmak ve ders içerikleri izlemek amaçlı kullanımlar da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ancak gündem takibi ve ders içerikleri, eğlenme ve zaman geçirme amaçlarından sonra tercih edilmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler tema ve alt temalar şeklinde analiz edilmiştir. Sosyal medya şiddeti, güvenlik ve akran mağduriyeti temalarının baskın olduğu görülmüştür. Güvenlik temasına ilişkin problemlerin temelde, sosyal medya hesaplarının ele geçirilmesi, bu hesapların kopyalanması, kimlik bilgilerinin ele geçirilmesi, hesaplardan başka insanların rahatsız edilmesi şeklinde gerçekleştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya güvenliği ile ilgili endişeler taşıdıklarını söylemek mümkündür. Akran mağduriyeti temasına ilişkin problemlerin ise daha çok özel konuşmaların ele geçirilip internette paylaşılması, kişisel fotoğrafların internette paylaşılması, istenmeyen mesajların alınması, argo ve cinsellik içeren mesajlar, eğlence amaçlı da olsa küçük düşürücü paylaşımlar şeklinde geliştiği belirlenmiştir. Katılımcı öğrencilerin bu gibi durumlara maruz kalmamak için hesaplarını gizliye almaları, olumsuz içerikli mesajları ve hesapları spamlayarak şikâyet etmeleri sosyal medyadaki akran zorbalığına yani siber zorbalık şiddetine dair belirli bir algıya sahip olduklarını göstermektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu da sosyal medya şiddeti temasıdır. Bu temada katılımcıların sosyal medya şiddeti kavramına yönelik farkındalık geliştirdikleri tespit edilmiştir. “Sizce sosyal medya şiddeti nedir?” sorusuna gelen cevaplar arasında, taciz, psikolojik saldırı, kişisel verilerin ele geçirilmesi, fotoğrafların izinsiz paylaşılması, kötü söz, kötü yorum ve argo kullanımı gibi geniş yelpazede cevapların olması katılımcıların sosyal medya şiddeti kavramına yönelik bilgi sahibi olduklarını destekler nitelik taşımaktadır. Bu tema altında sorulan “sosyal medya kavramı sizce ne ifade ediyor?” sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar ve bu cevaplar aracılığıyla yaşadıkları problemleri ifade etmeleri sosyal medya şiddeti kavram bilgisinin pratikte de geçerli olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak Konya ilinin taşra ilçelerinden biri olan Kadınhami ilçesindeki ortaöğretim öğrencilerine yönelik olarak yapılan sosyal medya şiddeti algısı araştırması öğrencilerin sosyal medya şiddeti kavramını bildiklerini, sosyal platformlarda şiddet mağduru olmamak ve şiddet uygulayan bireyler olmamak için bilinçli bir şekilde hareket ettiklerini göstermiştir. On altı katılımcıdan iki katılımcının sosyal medya şiddeti kavramını bilmediklerini ifade etmeleri medya okuryazarlığı derslerinin yaygınlaştırılması ve uzman kişiler tarafından bu eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşündürmüştür.

KAYNAKÇA

- [1]Açıkgöz, T. (2017). Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepe İlçesi Örneği), Sakarya üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- [2]Anderson, C. A.; Berkowitz, L.; Donnerstein, E.; Huesmann, L. R.; Johnson, J. D.; Linz, D. and Wartella, E. (2003). The Influence of Media Violence on Youth. *Psychologicalscience in the Public* Interest, 4(3), pp. 81-110.
- [3]Avcı, R. (2011). Ebeveynler Arası Çatışma, Akran ve Medya Etkileri ile Ergenlerdeki Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkiler: Şiddete Yönelik Tutumların Aracı Rolü, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Adana.
- [4]Baker-Erdur Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, pp. 31-42
- [5]Bayrak, T. (2017). Sosyal Medyada Dijital Etik: Twitter’da Şiddet İçerikli İletilerin İncelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 1(1), pp. 32-46.
- [6]Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer Mediated Communication*, 13(1), pp. 210–230.
- [7]Cebecioglu, G. ve Altıparmak, İ. B. (2017). Dijital Şiddet: Sosyal Paylaşım Ağları Üzerine Bir Araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), pp. 423-431.
- [8]Chisholm, J. F. (2006). Cyberspace Violence Against Girls and Adolescent Females. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1087, pp.74-89.
- [9]Choukas-Bradley, S. and Prinstein M.J. (2014). Peer Relationships and The Development of Psychopathology. In Lewis M and Rudolph KD (Eds.), *Handbook of Developmental Psychopathology* pp.185–204. (Erişim Tarihi: 17.04.2021. http://link.springer.com/10.1007/978-1-4614-9608-3_10).
- [10]Erkul, R. E. (2009). Sosyal Medya Araçlarının (Web 2.0) Kamu Hizmetleri ve Uygulamalarında Kullanılabilirliği. *Türkiye Bilişim Derneği*, (116), 96-101, (Erişim Tarihi, 01.04.2021. <http://www.digitaldevlet.org/web2.0.pdf>.)
- [11]Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psiko-Sosyal Yapıları. *Cogito*, (6-7), pp. 143-164.
- [12]Genç, G. (2007). Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Malatya.
- [13]Işiker, F.(2011). Televizyon Yayınlarında Şiddet. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi, Ankara.
- [14]Kayhan, N. (2015). Medyadaki Şiddet Kültürünün Çocuklara Etkisi ve Mağduriyetler. *Toplum Bilimleri*, 9(18), pp. 61-91.
- [15]Kurşun, H. (2016). Medyadaki Şiddet Olgusunun Toplumsal Hayata Yansımaları Hakkında Niceliksel Araştırma: Gaziantep İl Örneği. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [16]Mavnacıoğlu, K. (2009). İnternette Kullanıcıların Oluşturduğu ve Dağıttığı İçeriklerin Etik Açısından İncelenmesi: Sosyal Medya Örnekleri, Medya ve Etik Sempozyumu, “Bildiriler”, (Editör: Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN), Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, Elâzığ.
- [17]Özmen, Ş.Y. (2018). Dijital Şiddet, Siber Zorbalık ve Yeni Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), pp. 959-966.
- [18]Palabıyıkoglu, R. (1997). Medya ve Şiddet, *Kriz Dergisi*, 5(2), 123-126.
- [19]Pınar, N. (2006). Görsel Medya ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- [20]Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (1), pp.

15-34.

[21]Rubin K. H, Bukowski W. M, and Bowker J. C. (2015). Children In Peer Groups. In Lerner R. M (Ed.), Handbook Of Child Psychology and Developmental Science, pp. 1–48, Hoboken.

[22]Rudolph K.D. (2014). Puberty As A Developmental Context of Risk for Psychopathology. In Lewis M. and Rudolph K.D. (Eds.), Handbook of Developmental Psychopathology, pp. 331–354.

[23]Varol, A. ve Aydın, O. (2010). Social Network Analysis: A Case Study in Turkey, 7th International Conference on Intellectual Capital, Knowledge Management and Organisational, pp. 471-479.

[24]Yıldırım, N. ve Varol, A. (2013). Sosyal Ağlarda Güvenlik: Bitlis Eren ve Fırat Üniversitelerinde Gerçekleştirilen Bir Alan Çalışması. *Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisliği Dergisi*, 6(1), pp. 1-11.

[25]Yumrukuz, Ö. (2017). Şiddete Karşı Duyarsızlaşma ve Sosyal Medya İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Marmara İletişim Dergisi*, 28, pp. 89-106.